

Francesc Eiximenis, *Die Regierung des Gemeinwesens*. Traducció i introducció d'Alexander Fidora, (HBPhMA 60), Freiburg im Breisgau, Herder 2024, 271 p.

L'any 2005 l'editorial alemanya Herder va posar en marxa la col·lecció *Bibliothek der Philosophie des Mittelalters* amb un objectiu clar: publicar textos de referència del pensament medieval traduïts a l'alemany, en edicions bilingües, per a un públic acadèmic. Els textos seleccionats pels editors no són merament canònics, sinó textos que reflecteixen i posen de manifest els problemes i debats propis de l'època, així com els processos hermenèutics subjacents. D'aquest aspecte es deriva una particularitat que no passa desapercebuda quan es fa una ullada al catàleg de la *Bibliothek*, que ja va per la seua tercera sèrie: la diversitat de llengües de les fonts, com ara l'hebreu, l'àrab i el siríà, a més del llatí. Aquest fet respon a una decisió conscient dels editors de voler reflectir un fenomen genuí del pensament de l'època: l'interès per fonts de pensadors que es trobaven fora de l'òrbita lingüística del llatí, la llengua en què tenien lloc els principals debats de l'època.

Aquest any la *Bibliothek* ha arribat a la seua publicació número seixanta i amb ella afegix un idioma més als que ja formen part del catàleg. El text en qüestió del seixantè volum és el «El regiment de la cosa pública» del franciscà Francesc Eiximenis (1330-1409), qui, en el moment en què comença la redacció d'aquest text, ja comptava amb una intensa vida intel·lectual que l'havia portat als centres acadèmics més importants del moment.

Posat en perspectiva, el fet que Eiximenis utilitzés una llengua vernacla per a la redacció del seu tractat no hauria de sorprendre'ns, atès que no són pocs els pensadors que, ja al llarg del segle XIV, fan ús de llengües vernacles com a llengües vehiculars de continguts propis de debats teològics i filosòfics, els quals sovint associem exclusivament amb el llatí, alhora que amb certes formes literàries.

A primera vista, el tractat d'Eiximenis recorda, en la seua forma, un mirall de prínceps. No obstant això, en el moment que donem els primers passos de lectura, és fàcil reconèixer marques, traços i senyals que remetent a una forma literària característica de la literatura acadèmica de l'edat mitjana: la *quaestio*.

Un bon exemple són els capítols dedicats a aclarir la relació del dogma de l'amor al proïsme amb la cosa pública (Cap. 3-7), que es poden llegir com una mena de *quaestio* segmentada per la divisió en capítols —i és que el tractat *El regiment de la cosa pública* va ser concebut com a part integrant d'una obra major, *Lo Crestià*, una *summa*, que hauria sigut, d'haver-la finalitzat, la primera *summa* escrita en llengua vernacla.

Aquest conjunt de capítols, articulats en una forma híbrida de *quaestio* i capítols són, a més, summament rellevants perquè ofereixen la clau o premissa sobre la qual s'ha de llegir el tractat en el seu conjunt: que el cristianisme no és un mer agregat a la cosa pública per raons d'acumulació cronològica, sinó que, en realitat, el cristianisme, l'evangeli, és el fonament real i autèntic de la cosa pública. Encara que en un primer moment la cosa pública va ser presentada en base a una definició amb un to aristotèlic clar (Cap. 1-2), amb aquest moviment Eiximenis aconsegueix integrar i harmonitzar tradicions de pensament, oferint una visió cohesiva, que serveix de base per a la governança pública. Els capítols posteriors estan dedicats al que, a judici de l'autor, són els aspectes centrals a cuidar en relació amb la cosa pública: l'obediència a les lleis, la justícia, la fidelitat i els bons consells.

En termes generals, crida l'atenció trobar en la lectura un element que en el pensament polític s'associa generalment al pensament modern: una mena de

contractualisme. El caràcter contractual de la proposta d'Eiximenis no deixa de ser sorprenent, així com la rellevància que atorga a la incipient burgesia. Ambdós aspectes són objecte de menció per part d'Alexander Fidora, que forma part de l'equip editorial juntament amb Mathias Lutz-Bachman, Isabelle Mandrela i Andreas Niederberger des dels inicis del projecte. A més d'haver contribuït ja a la col·lecció com a traductor en dues ocasions amb obres de Domingo Gundisalvo i Hillel de Verona.

En la seua concisa i precisa introducció al tractat, Alexander Fidora resta èmfasi a la idea de presentar Eiximenis com a un pioner del contractualisme. La seua obra no és excepcional en aquest aspecte, però sí significativa. Perquè Eiximenis no és, en aquest sentit, de cap manera una rara avis. El que és realment rellevant del cas és que l'autor del tractat presenta aquest contractualisme no d'una manera prescriptiva, sinó descriptiva. I és que Eiximenis no està fent una altra cosa que reflectir la realitat socio-política del seu moment. Aquesta mateixa perspectiva s'aplica al cas de la burgesia, encara que aquí hi ha cert caràcter prescriptiu, ja que Eiximenis reconeix en aquesta nova classe social una mena de garant tant de l'ordre com del progrés social.

Totes aquestes qüestions es tracten en la introducció a càrrec de Fidora. Una introducció destacable com també ho és la traducció del text font. Tot i que el tractat en si no és un text complex per la presència d'un vocabulari tècnic —a penes hi ha al text un catàleg de vocabulari tècnic; en això recorda també al gènere dels miralls de prínceps—, no deixa de ser un text complex per l'ús del llenguatge que pretén ser literari en la seua possible mesura —no podem oblidar que Eiximenis es troba a les portes del que serà el Segle d'Or de les lletres catalanes. Alexander Fidora ha fet una traducció precisa i transparent, gens pretensiosa pel que fa a l'ús d'un alemany que intente en certa manera emular el caràcter del català del segle XIV. Els lectors del tractat li poden estar certament agraiïts.

Quin és el valor d'una lectura com aquesta? No estem davant d'un tractat que hagi tingut un fort impacte ni en els cercles acadèmics de l'època ni en el pensament polític posterior. No és un tractat rellevant pel pes de la seua història efecual. És, en canvi, un tractat rellevant pel fet de reflectir una realitat política de la València de finals del segle XIV i principis del XV. Però no ens equivoquem: no només és important com a document històric, sinó també com a producte d'un cert ambient intel·lectual —només cal comprovar qui apareix citat i amb quina freqüència en el registre de noms d'autors.

Ens queda alguna cosa ressenyable d'aquesta edició? Al meu parer, sí. No voldria acabar aquest exercici de posar en valor el treball dut a terme per Alexander Fidora en aquesta edició sense esmentar un detall que es troba en la part superior de la pàgina reservada al parlament editorial. Fidora dedica aquest treball als seus dos 'mestres' de la Universitat de Frankfurt. Un és el ja mencionat Lutz-Bachmann i l'altre no és ni més ni menys que Tilbert Dídac Stegmann, l'artífex d'una sòlida presència de la llengua i cultura catalana a la Goethe Universität de Frankfurt.

Cal agrair, doncs, a l'editorial i, evidentment, al seu editor i alhora traductor d'aquesta obra, haver dut a terme aquesta tasca que posa en valor un autor tan important per a la nostra literatura.

Pau RUIZ BERNAT
Universitat Autònoma de Barcelona